

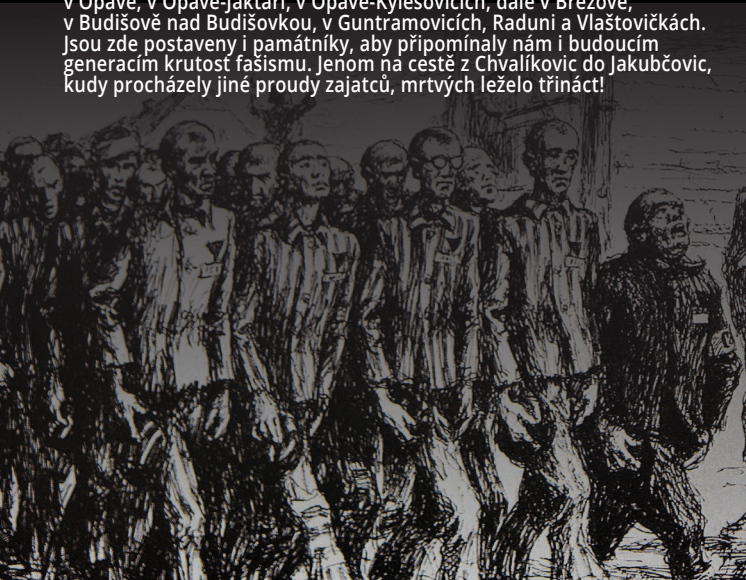

POCHODY

SMRTI

Pochod smrti je nucený pochod, jehož důsledkem je smrt významné části zúčastněných. Používal se pro případy pochodů zajatců a vězňů v době druhé světové války. Jeden takový prošel Hradcem nad Moravicí.

Připomínka této smutné události vznikla mimo jiné díky podkladům jednoty Československé obce legionářské Moravskoslezského kraje a Matice slezské, pobočný spolek Hradec /n Moravici.

Pochody smrti

Nikdy nelze zapomenout na zvěrstva nacistů

Vznik pochodů smrti

Psal se **rok 1945** a druhá světová válka končila. Porážkou německého fašismu, v neprospěch Třetí říše, která měla trvat navěky, a snad proto si její představitelé nikdy nelámali hlavu s následky svých činů. Nyní se však situace změnila, a proto bylo nutné zahradit stopy těch nejkřiklavějších zločinů. Na čelném místě mezi nimi byly továrny na smrt – koncentrační tábory, jejichž mašinérie vzpírající se všem principům lidství fungovala až do posledních dní války. Fronta se však přibližovala, a tak bylo nutné ty, kteří přežili, přesunout jinnam. Ale kam? S postupující osvobozovací misí Rudé armády a spojeneckých vojsk v roce 1945 na východní frontě začali nacisté vyklízet koncentrační tábory, vězňice a zajatecké tábory na území Polska. **14. ledna 1945**, vzhledem ke kritické situaci na všech frontách bojů, vydal Heinrich Himmler, německý ministr vnitra, příkaz: „Do rukou nepřítelů nesmí padnout jediný živý vězeň.“ Všechny koncentrační a zajatecké tábory se musely evakuovat. Jenom v koncentračním táboře Osvětim bylo 180 tisíc vězňů, další byli v zajateckých táborech. Desetitisíce válečných zajatců a vězňů - Srbů, Rusů, Francouzů a mnoha dalších národností, byly vyhnány do transportů a pochodů smrti, které směřovaly do Německa. Přesuny trvaly řadu dní. Věžňové měli na sobě jen plátěné pruhované kazajky a na nohou dřeváky. Chodidla měli zabalená do onucí. Ti, kdo byli v táborech déle, byli vyhublí až na kost. Většina vězňů byla nemocná. Nemocní a staří brzy pochodu nestačili. Kdo nemohl v pochodu pro únavu a nemoc pokračovat, byl esesmany bez milosti zastřelen nebo ubit pažbou. A tak každý pochod lemovaly desítky, a brzy stovky mrtvol. Trasy pochodů jsou proto poznamenány hroby zabitých zajatců. **Od ledna 1945** procházely pochody smrti také Opavskem. Po skončení 2. světové války byly roztroušené hroby obětí fašistické zvrhlosti exhumovány a soustředěny zpravidla na místních hřbitovech. Na Opavsku jsou mimo Hradecký hřbitov další hroby na hřbitově v Opavě, v Opavě-Jaktaři, v Opavě-Kylešovicích, dále v Březové, v Budišově nad Budišovkou, v Guntramovicích, Raduni a Vlašťovických. Jsou zde postaveny i památníky, aby připomínaly nám i budoucím generacím krutost fašismu. Jenom na cestě z Chvalíkovice do Jakubčovic, kudy procházely jiné proudy zajatců, mrtvých leželo třináct!

24. ledna 1945 dorazil transport lidí, tzv. pochod smrti, i do Hradce. V mrazu a zimě, chatrně oblečení a bez jídla nebo pití šly kolony lidí mlčky vstříc nejistému osudu – smrti. Na noc se zastavovaly. V hradecké stodole dva dny po sobě na slámě přespalo několik stovek sovětských, srbských a francouzských zajatců. Nikdo neví, kolik jich bylo. Několik se jich však pokusilo o útěk.

Bylo to **24. ledna 1945**. Pracoval jsem tehdy jako kovář v blízkých Braneckých železárnách. Onoho zimního dopoledne přišel ke mně spoludělník Vilém Helebrand z Otice a vyzval mne, abych se šel podívat na zvláštní průvod, který se ubíral po silnici kolem továrny. Abychom na sebe neupozornovali německé zaměstnance, vzali jsme do rukou kladiva a kleště, jako bychom šli na nějakou opravu. Obešli jsme tovární budovu. Co jsme uviděli, bylo hrozné. Po cestě pochodovala skupina ozbrojených německých vojáků, za nimi byli hnáni zubožení muži, ve tváři bledí, vyhublí, promrzlí, přikrytí dekami a na nohou dřeváky. Po stranách průvodu šli vojáci, a kdo z vězňů nekráčel dosti rychle nebo pro slabost již nemohl jít, byl dozorcí surově bit. Co jsme se takto dívali na silnici, právě před okny továrních kanceláří jeden z ubožáků padl do sněhu. Voják jej začal bit pažbou pušky a na to se na vězně vrhl policejní pes, takže z hlavy, rukou a nohou napadeného tekla krev. Zbitý volal o pomoc, nařikal a plakal. Jeho kamarádi jej zvedli a pomáhali mu v další chůzi. Tomuto výjevu přihlíželi mnozí zaměstnanci závodu i sám ředitel Göttmann. Byla to strašná podívaná. Později po práci mě ředitel potkal a ptal se mne, co na to říkám. Když jsem mu odpověděl: „Jsem Čech a mluvit nesmím,“ zamyslel se a řekl: „Stydím se za to, že jsem Němec.“ Transport zůstal na Hradci přes noc. Vězni byli umístěni ve stodolách a kůlnách. U stodoly velkostatku „Na Stránci“ ležela hromada řepných řízků. Jeden z trestanceů protáhnul skulinou mezi prkny ruku a chtěl hrstí řízků ukojit hlad. Ale hlídající voják to zpozoroval a střílel do natažené ruky. Raněného pak vytáhl ze stodoly a vyvedl ho s odůvodněním, že půjde do nemocnice. Přešli s vězněm dřevěnou lávkou přes Moravici a na druhém břehu řeky na začátku Pivovarské ulice zraněného zastřelili. Později hradecký občan Josef Gebala postavil na onom místě železný kříž s nápisem připomínajícím onen zločin. Druhého dne pokračoval pochod smrti po silnici směrem na Fulnek. Při této cestě Hradcem bylo surovci – vojáky ubito šest vězňů. Byli pochováni na hradeckém hřbitově. Dalších pět bylo pohřbeno v Březové. Kolik zahynulo do Fulneku, nebylo možno zjistit, protože toto město mělo německé obyvatelstvo.

Přepis originálu textu pana Františka Volného z Hradce ze dne 11. září 1957

Toho dne – **24. 1. 1945** – zde bylo zastřeleno a ubito celkem šest zajatců. Další skupina zajatců spala ten den také v cihelně a na statku v Brance; bylo jich na 600. Zde se jeden ze zajatců oběsil, protože už nebyl schopen snášet útrapy pochodu smrti.

Kajlovcem procházely pochody smrti také **2. a 3. února**. Jeden z mnoha transportů v počtu asi 180 mužů přenocoval v sále hostince a v místní obecné škole. Za třeskutého mrazu -20°C si na tamější půdě zajatci rozdělali sedm malých ohničků. Ráno, když byli narychlo vyhnáni k pokračování strastiplné cesty, nestihli tyto plamínky uhasit. Jen díky včasnému zásahu učitelky Zdeňky Exnerové škola nevyhořela.

Matěj Valík – Německé Opavy sláva a pád. r. 1938 – 1945.

Strana 162. – Rok 1945

Hrozný pohled se naskytl našemu obyvatelstvu, když 26. **XXI** 1. táhl za velkého mrazu zdejšími ulicemi dlouhý "transport smrti". Byli to na smrt vyhublí a chatrně oblečení vězni z koncentračního tábora Oswietim a v Sosnowicích, kteří jako koně táhli ve sněhu těžké káry a neměli od obyvatelstva přijmouti žádného jídla, ani občerstvení. Kol nich šli vypasení SS strážci, kteří každého z vězňů, pakliže padl po cestě únavou či vysílením, na místě samopalem zastřelili a nechali ležet. Surovost tu odezvali i místní slušní Němci, kteří pak tím více se obávali odvety. Jen málo podařilo se ubožákům podstrčiti. Smutná ta karavana šla Rolnickou ul. v Kateřinském směrem na Jaktař.

transport čítal okolo 600 vězňů.

N statku na Strance "se stěhovali" byli umičtí sovětští zajatci. My jako děcka jsme jim házeli kápu. Německá hradka nás odháněla, ale netrčila za. Jednoho dne přišli dva německí hradci ať jim otec půjčí sádky, že potřeby dva zajatce odvést k řekaví, že jsou nemocní. Otec sádky půjčil. Po krátké době byla sádky otrebny. Naši tomu nevěnovali pozornost. Když dva hradci přivázli sádky, otec se všiml, že jsou od konce. Ať byz elichar. Ať po nějaké době když šel otec na Hradec přivezli hradci mrtvé (byz ukořten na laních) na druhé straně řeky Moravice pod větrnými smyky spatřili dva ruské zajatce mrtvé. kdo ukřídil mrtvé? nevíme. Pochodili tam někdo postavil velký křtinový kříž. Dneska už tam určitě není.

Dříve to niso! Prdg

Také v našem regionu byli bezejmenní hrdinové, kteří riskovali život a tajně nosili jídlo pochoduujícím zajatcům, pomohli jim na útěku, skryli je doma. Podařilo se zachránit život jednomu francouzskému zajatci, který utekl a ukryl se v rodině pana Hájka z Branky. Po válce přišel poděkovat za záchranu života. Jeden z vězňů, jmenoval se Alexandr Andruščík, utekl na kopec Hanuši a dostal se do Benkovic. Přijal jej Jan Machura, dělník z Weissshuhnových papíren, a ukryl jej na půdě. Později zjistil, že další uprchlý vězeň, Boris, je ukryt v domě Augustina Gebauera. Protože v obci nebylo bezpečno, rozhodl se se svými syny Jendou a Ladislavem vykopat v lese zemljanku a ukryt oba zajatce zde.

Po přechodu fronty oba bývalí zajatci poděkovali a hlásili se na velitelství v Olomouci, aby se vrátili ke svým jednotkám. Třetím zajatcem, který utekl také do Benkovic, byl Fjodor Bolonin. Ukryl jej na půdě svého domu pan Bartoš se synem Josefem. Zde trávil měsíce, až do osvobození. Po válce dostala rodina pana Bartoše několik děkovaných dopisů od Fjodora – inženýra ve strojírenském závodě v Rostově na Donu. V Brance poprosil o úkryt další uprchlý vězeň – Petr Stančenko – pana Jana Víchu. Ten jej ukryl ve své stodole, kde přečkal až do příchodu Rudé armády. Dnes už nevíme, kolika zajatcům z pochodů smrti se podařilo uprchnout. Nevíme také nic o dalších našich lidech, kteří jim poskytli přístřeší, jídlo a oblečení. Riskovali tím nejen svůj život, ale i životy a zdraví svých rodin. Po válce jejich příběhy nikdo nesespal. V okolních vesnicích ještě žijí pamětníci, a možná také ti, kteří se dokázali svými činy postavít válečné zvůli. Lidé, pro které křesťanství nebo jen láska k bližním a využití možnosti zmírnit jejich utrpení nebyly prázdnými pojmy.

H r a d e c nad Moravicí :

Z 13 obětí pochodu smrti je známo pouze jedno jméno -

zajatec Stalak číslo 76 757 318-VIII F

Společný hrob jim na hřbitově vykopali naši občané : Jan Machovský, František Chovanec, Ludvík Vícha a Alfons Vícha.

Zpráva : Ladislav Sonnek - Hradec nad Moravicí.

Zajatec číslo 73 415 318 VIII P.V.

byl zastřelen v lese na Kajlovci.

Zpráva : Ladislav Sonnek - Hradec nad Moravicí.

R a d u ň :

Byl velký mráz a Rusové v lehkých většinou roztrhaných šatech, podobných hadrům, většinou otevřených dřevěných, nohy ovínuté papírem, hladoví, žízniční, unavení se potáceli naspole mrtví po cestě z Komárova do vršovic a déle. Německí vojáci se pay čtvali slabě, padající postavy, posílali na ně pay, bili je puškami. Radě buď nechali zmraznout, nebo dobíjeli a stříleli. Tu se ukázalo srdce českého obyvatelstva. Po celé cestě českými vesnicemi se snažili Češi podat trpícím ruským bratrům potravu, nápoj, nějaký teplý šat. pomáhali uprchlým. V naší vesnici bylo po odchodu tohoto prvního transportu smrti několik set zajatců padlých na cestě buď vysílením nebo omarlinami dáno do velkostatku a bylo povoleno jim přivážet potravu a ošetřit je. Musím konstatovat, že opravdu byl dojemný pohled na muže a ženy, jak nosí tropicím aspoň nejnutenější potravu. Před kostelem však leželo mnoho smutných postav, všelijak zohavených - byly to oběti tohoto transportu, které dodnes odpočívají na našem hřbitově.

Mnoha ruským zajatcům se podařilo uprchnout. Schováli se jednak u našich lidí, jednak v lese a byli zabeobváni z vesnice. Memou udát jejich přesný počet, domnívám se však, že jich bylo několik desítek a že většinou se udrželi v naší vesnici do konce války.

Výpis ze zápisu v kronice Raduň I. díl
Okresní archiv Opava.

Kronika obce Mokré Lazce - Okresní archiv Opava

Výpis z kroniky :

Axmenn byl revírníkem na myslivně u státní cesty. Přišel na místo českého revírníka Slováka. Zdejší lid tomuto Němci říkal Krakonoš, protože chodil v dlouhém haleně s holí a v krátkých tyrolských kalhotách. Tento Němec byl zosobněný šabel, který nenáviděl vše, co bylo jen trochu české. Sám zastřelil 2 ruské zajatce, kterým se podařilo utéci z tábora v Hradci a kteří se skrývali ve zdejších lesích jeho revíru. Když je vedl, střílel je ze zadu. Pak je dal odnést na Přerovec a uložil do stodoly v hájovně. Očitý svědek Em. Židek vypráví, že jeden ještě šel a prosil o dobití, ale myslivec jej nechal se trápit, až se zajatec sám vlastním nožem dobral. Úřední vojenská komise nařídila, aby byli pohřbeni na hřbitově v Suchých Lazcích, ale na rozkaz komarovského německého starosty byli pohřbeni na archovišti. Lidé i tam jejich hrob tajně zdobili. Lidový soud jej odsoudil k doživotnímu těžkému žaláři.

Polaschek byl revírníkem po přeložení revírníka Svobody. Byl to tvrdý Němec o němž se zde vypravuje, že také zastřelil jednoho ruského zajatce. O celé věci ví paní Cihelková, ale ta nechce nic říci. Horší než on byla jeho služka hrbatá Němka, pro niž termín " Ježí bába " je příliš slabý.

Výpis provedl :
M. Trupar, člen HDK OV ČSPB Opava
28.11.1988.

V/10

Čestné prohlášení o přechovávání ruských zajatců v roce 1945.

K 1. lednu 1945, když byl transportován "pochod smrti" ruských zajatců - příslušníků rudé armády se událo následující :

Bylo to ráno 25. ledna 1945 při 15⁰⁰ zhruba v dopoledních hodinách bylo vidět od Komárova zasněžené - byla to zasněžená páska s utiskávacími ruskými zajatci, kteří byli hromadně německými esesáky po silnici od Komárova přes Raduň, kde jsem bydlela . Zajatců bylo velké množství a pochodovali od dopoledních hodin až do večera. Museli utíkat, i když byli hladoví a strachem sešláblí. Bezešci jen žvalili, utíkali, i když byli zranění a už nemohli dále být bít pozbou palivky. K večeru se jedná šest asi 500 zajatců ubytovala k "přespání" hlavně k odpočinku u nás doma na číste 26. To ubytování bylo na dvoře, ve stodole, kůlně, chlévě, prostě kde bylo místo. Byli strážně vyhlazováni a pochopitelně zábrana chleba, i když jsme byli značně připraveni na frontové události, nestáli jsme pro tak velké množství. Žesteli jsme se sklepa vynášeli brambory a zajatci si je sami vezli v parádku venku, já s maminkou doma v kuchyni ve všech hrncích co byly, k tomu jedli syrové kyselé zelí / strátilo se tehdy až do dna/. Maminku doprovázeli se na to nejlépe dávali a zakazovali nám to. Raduň jsme jejich hrozbou a ve vaření pokračovali celou noc. Tito zajatci vůbec nespali, jen trochu se zahřívali uvařenými bramborami a museli znovu nastoupit na další cestu směrem na Chvalčovice a Hradec. "Čestně sešláblí starší do rána zemřeli. "Kterým se podařilo ukrýt nebo utéci, ti si nepochybně měli to štěstí že je němci nenaslali se schovali v seně na půdě. Ani jsme to sami celý týden nevěděli, jen na půdě byl někdy nezvyklý šrmot. To oni tři zajatci vybírali se slámy zbylá zrnka obilí a zrnka se suchého jetele.

Zeprve za týden, přesně si to pamatuji bylo to 2. února, maminka s otcem šli brzy ráno do kostela / svědek úmrtí/, já jsem nastala doma , zastopila jsem přistavila na plotnu vodu a šla jsem na půdu pro šrot, abych připravila krmení pro dobytek. Jak jsem se však lekla, když otevřu dveře na půdu a na třetí schodu seděl strašně zarostlý muž v hadrech boe, vedle sebe měl dřevák, aby ho nebylo slyšet jak jde. Poznal že rodíče odešli a tak si došel odvahy, ale hlavně už je přimutit hluk, neboť celý týden byli pouze na těch zrnkách obilí a sněhu, který nepadl na půdu škvírami oken. Tekutí trvalo jen chvíli, hned jsem poznala, že se jedná o ruského zajatce. První jeho otázka byla, jestli v domě nebydlí "german". Když jsem ho ujistila, že v domě jsme všichni češi i v celé vesnici, až na několik námců, jako starosta, pekař, četníci a učitelé, hned zvolal další dva druhy. Jeden z nich se jmenoval Timofej, ostatní jáma už nevím. Po celém dlouhém týdnu měli chudáci zase teplé jídlo. Matřím se vrtití rodíče z kostela a nevěděli jsme co dělat. V domě zůstali nemohli, neboť sestře bylo 11 a bratřvi 9 let a ti ještě to mohli vyžráditi ve škole, kdyby je německý učitel přimutit mluvit. Ze přechovávání ruských zajatců byl trest smrti celá rodina. Ale vyhnat je to nám nedalo svědomí a čest, neboť to byli naši očekávání osvoboditelů.

Zajatce jsme schovali ve stodole a tam jim donášela maminka, nebo já jídlo. Pekař - němec upozornil německého starostu, že dáváme pět nedávně množství chleba a začali jsme být podezřelí. Zaslalo vyslýchání a domovní prohlídka, která neměla konce. Šelí jsme opravdu strach, jestli je někdy neobjeví. Jednoho dne měla být u nás důkladná prohlídka ze pomoci esesáckých psů.

Na štěstí posluhovnice u německého starosty byla češka, a ta nás upozornila, co se na nás chystá. Zajatci museli na dva tři dny do lesa. Zásobili jsme je na pár dnů chleba a sádlem, maminka po-

2

aspela po zehradě a okolo stodoly mletý pepř , aby zehledila stopy po ukrývaných zajatcích. Všichni tři , otec, maminka i já jsme pro- šivali hodiny nepřetržitě v noci, co když zajatci neposlechli a nezahřáli okryt. Naštěstí se ne nenaslali, a také při strážili stopy. Ale ještě nebylo vyhráno. Zajatci se síce v pořádku vrátili zpět, ale současně německá armáda ustupovala a ve stodole pro smůlu se zase ubytovala německá armáda s koni. Nyní bylo zásobování jíd- lem zvláštní a nepravděpodobné. Konec totiž poznali, že ve stodole je někdo cizí na kterého nejsou zvyklí, začali být neklidní, kopet a neklidně řečtat. Vojači, kteří k němu obaluhovali začali být s toho také neklidní a chodili koně krmít do stodoly ozbrojeni. Kolikrát jsem musela rafinovaně zabavit námcu, aby maminka mohla odnést jid- lo, nebo opéct , maminka zabavila námcu a já jsem šla s jídlem. Jídlo jsme nosili vždy v ohraženém koši na zádech nenápadně, jako bychom šli pro řezanku do stodoly. Zpět jsme vždy nesli trochu slámy sena a podobně.

Jednoho dne se však naši schovanci na obvyklé haslo neobjevili. směl by se rozloučili. Bylo to 10 dnů před osvobozením obce Raduň. Přišli až po 10 dnech již oblečení v uniformách rudé armády a před- stavili nám svým velitelům jako jejich tříměsíční zachránce, živi- telé a přátelé.

Po osvobození byl otec za tyto i jiné zásluhy zvolen předsedou národního výboru v Raduň. Zemřel v roce 1961 , maminka ještě žije.

Sepsala jsem tuto smutnou událost zhlédla po 40 letech a čestně prohláším, že se zakládá na pravdě: že maminka paní Filomena Solná nar. 28. 12. 1901 bytem Raduň 26, a já Ludmila Sovadinová nar. 26. 6. 1929 v Raduň, nyní bytem Opava Dukelská 3, jsme po tři měsíce opatrovaly, ukrývaly a dávaly jim jídlo třem sovětským zajat- cům od uvědoměho pochodu " smrti " do osvobození .

Poradnice Ludmila

Ludmila Sovadinová, Opava , Dukelská 3. PSČ 746 01

V Opavě , dne 14. listopadu 1984.

Správnost potvrzujeme :

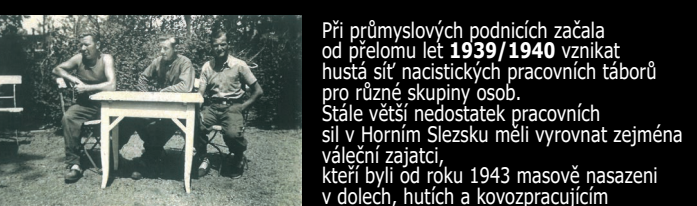
Na Hradeckém hřbitově je to památník, který vytvořil akademický sochař Jan Vítězslav Dušek z Tábora. Do kamene z hradeckých lomů je zasažena kovová deska s reliéfem šesti zubožených postav vězňů, z nichž vpředu stojící nese v náručí zesláblého hochu. Deska nese nápisy „NA PRAHU ZMARU DUHA SE ZKLENULA. ZAŠTŘELA POCHODY SMRTI, VOLNOU STALA SE ZEM. NA PAMĚT PADLÝM PŘI POCHODU SMRTI V HRADCI NAD MORAVICI 24. ledna 1945 věnuje místní jednota Svazu bojovníků za svobodu“. Autorem byl František Volný, kovář z Hradce, a byl odlit v Braneckých železárnách. Pomník byl odhalen v **roce 1947**.

Dne 24. 4. 2015 byl slavnostně odhalen pomník Obětem pochodu smrti u původní dřevěné stodoly na tzv. Stránce, kde zajatci přečkali noc před dalším strastiplným pochodem. Je na něm text:

Jeho podobu, instalaci i samotné vybudování zorganizovala Jednota Československé obce legionářské Moravskoslezského kraje. Má být mementem pro další generace, aby nikdy nedopustila, že by se tyto hrůzy opakovaly znovu. Slavnostní odhalení provedli za nejmladší generaci žák ZŠ Tomáš Tichavský a za nejstarší generaci pan Leopold Barták, který byl posledním zdejším válečným veteránem, který se významně zapojil do tehdejší odbojové činnosti.

Jan Vítězslav Dušek je rovněž autorem pomníku Obětem 1. a 2. světové války, Podolská ulice.

Francouzští zajatci

pracovali za války také v železárnách v Brance. Ze všech evropských národů, jejichž příslušníci se po fašistickém obsazení za války ocitli na nucených pracích v hitlerovské říši, tvořili Francouzi jednu z nejpočetnějších skupin. První skupiny sem přišli na jaře 1942, a to z pracovních komand v Odrách a v Moravské Třebové. Někteří z nich měli poddůstojnickou hodnost. Ti zásadně odmítali pracovat; tvrdili, že to není jejich povinností. Tři z nich koncem roku utekli, ale byli chyceni v Opavě a převezeni do Stalagu v Těšíně. Kromě nich uteklo pět dalších zajatců, kteří už měli větší štěstí a v opavském obvodu dopadení nebyli.

Francouzi byli nasazeni do výroby ve slévárně. Jejich pracovní výkon byl celkově 30—40 % nižší než u německých dělníků. Vedení železáren si na Francouze často stěžovalo a vynutilo i nakonec odvolání všech zajatců — poddůstojníků, neboť ti nejvíce nabádali své krajany, aby se nepodíleli na výrobě důležitého válečného materiálu. Druhou překážkou dobrého výkonu Francouzů byli čeští dělníci: „Styky s českými dělníky se vyvinuly tak těsně, že jsme museli značnou část zajatců poslat do Stalagu v Těšíně a požádat o nové.“ Češi přilepšovali Francouzům na jídle a ti jim zase opláceli cigaretami, které dostávali z balíčků Červeného kříže nebo z domovů.

U místní obecní správy byli nuceně nasazení Ukrajinci. S místními obyvateli kopali na hradeckém hřbitově hrob mrtvým zajatcům z pochodu smrti.

Přátelství se rovnalo »vlastizradě«

Psal se rok 1942 — podnik Branecké železářny na Opavsku byl převeden na válečnou výro- bu. Německé pracovní síly byly na frontě, tak do pracovního procesu byli nasazováni váleční zajatci. Do Braneckých železá- ren bylo přiděleno 120 sověts- ských válečných zajatců.

Předpisy a výstrahy pro civil- ní české pracovníky pro styk se sovětskými zajatci byly přísné. Porušování »směrnic o válečných zajatcích« se posuzovalo jako vlastizrada.

Sovětská zajatci byli přidělová- ní na nejtěžší práce. Pracovali 10 hodin denně. Pracovní pod- mínky, životní úroveň a výživa zajatců byly zářijící. Norma přidělu jídla na celý den pro 100 osob byla: 50 kg zelné řepy, 50 kg brambor, 3 kg cibule, 1 kg slaniny, 3 kg polévkové zeleni- ny (hlávkové zelí), 0,5 kg hoř- čice, 0,5 kg cukru, 0,5 kg ex- traktu z droždí a 0,5 litru octa. Hlad sovětských zajatců byl hrozný. Byli vyhublí, vyčerpaní, unavení. Čeští dělníci nedbali na

přísná nařízení a pomáhali. Rádi se vzdávali svých chudých sva- čin, ale přímo jim je dávat ne- mohli. Schovávali je na různých místech, kam zajatci přicháze- li nebo měli přístup. Prozradí- lo-li se, že některý zajatec ob- držel jídlo, byl trestán bitím a pěstem.

Mezi zajatci bylo pět důstoj- níků, jimž se podařilo zatajit Němcům své hodnosti. Těmito důstojníkem pomohli čeští děl- níci k útěku do Beskyd.

Bylo to období, v němž se ro- dilo opravdové přátelství mezi českými a sovětskými lidmi. Pro přátelskou pomoc soudruhovi, který je v nouzi, byli čeští dělní- ci ochotni riskovat vězení, mu- čení i životy. Přátelství utvrze- ná v nehorších dobách českými dělníky přešla jako plamen na mladou generaci v závodě. A vý- sledek se dostavil — v členství v závodní odbočce Svazu česko- slovensko-sovětského přátelství.

JAROSLAV SOKOL,
Hradec nad Moravicí

Angličtí váleční zajatci

Jednou se v Brance zastavil také transport anglických zajatců. Už na první pohled vypadali lépe než Rusové, i strážci se k nim chovali jinak. Byli i celkem veselí, věděli, že se přibližují „ke svým“ a že se konec války blíží.

Na setkání s nimi vzpomínal v roce 2000 místní občan Jan Beinhauer (1925):

„Bylo jich kolem dvou set, všichni ve svých vojenských uniformách, poměrně zachovalých. Dvě noci přespaly snad tři desítky z nich v naší stodole ve slámě, zřejmě aby si odpočinuli. Doprovázející hlídky dokonce požádaly otce, aby dovezl na saních od železniční zastávky palivové dříví, a na dvoře se zajatci u ohně střídavě ohřívali a sušili své svršky. Měli s sebou i hudební nástroje. Se mnou si jeden vyměnil za jídlo klarinet, dosud jej opatruji jako velkou vzácnost. Po jejich odchodu jsme na humně nacházeli různé věci, kterých se potřebovali na svém zdlouhavém pším putování na západ zbavit. Ve slámě jsem našel zvláštní kufřík, dovedně zhotovený z plechovek z konzerv. Byly v něm dvě anglicky psané knížky pro klempíře. Snad v nich byl návod, jak si počínat při jeho zhotovení. Ty již nemám, daroval jsem je po válce jednomu klempíři, když u nás pracoval na střeše a měl o ně zájem.

Také Drahomír Kuzník (1929), branecký kronikář, na setkání s Angličany v roce 2000 vzpomíná.

„Do Branky přišli od Chvalčovic. Byly jim vykázány stodoly několika statků. Doprovázeli je snad jen dva nebo tři strážní, ale chovali se k nim zcela jinak než k Rusům. Zajatci se u ohně hlučně bavili, připadalo nám, že radostně. Asi věděli, že směřují k západu, blíže ke svým, a že konec války a jejich vysvobození se blíží. My jsme je zpovzdálí pozorovali. Až pozdě večer uléhali do slámy a sena. Zacházení bylo tak volné, že někteří dokonce povečeřeli v rodinách v okolí, vyměnili si u nás s vesničany čokoládu, hodinky a jiné drobnosti za špek a maso. Domluva s nimi byla obtížná, ani jednomu slovu jsme nerozuměli. Ale stačily nám posunky. Na druhý den jsem jel s otcem vozem do Opavy do skladu firmy Fiedor s přísmnou objednávkou od velitele zajatcům pro sušenky.“

